

koleżanki i koledzy przesiedleńców.

Szczególną rolę w powojennym życiu przesiedleńców z Nowogródka odegrała **pamięć językowa**, tj. zachowanie w ich języku wielu kresowizmów fonetycznych, gramatycznych i przede wszystkim leksykalnych. Przynajmniej kilkaset kresowizmów to m.in. archaizmy staropolskie i peryferyczne (np. *dzięcielina, gadka, kaliwo, krasić, pieścić się, sianować, winować*) i zapożyczenia białoruskie, rosyjskie oraz białorusko-rosyjskie (np. *baćka/baćko, bałda, chałuj, czuczalo, krasawiec, lepietun, łyhun, pac, pustamiel, rediska, wareniki, zezula, żenich*).

Wyrazów tych używano długo po opuszczeniu Nowogródka, chociaż znano dobrze ich ogólnopolskie odpowiedniki. Był to rezultat oddziaływania pamięci po utracie miejsca urodzenia i zamieszkania, miejsca kontaktów z sąsiadami, przyjaciółmi i znajomymi, miejsca tragicznych wydarzeń wojennych, świątyń, cmentarzy itd.

LITERATURA

1. Nora P., 1984, *Les Lieux de mémoire*, Paris: Gallimard.
2. Lewaszkiewicz T., 2017, *Język powojennych przesiedleńców z Nowogródka i okolicy*, Poznań: Wydawnictwo Uniwersyteckie UAM.
3. Sawaniewska-Mochowa, 2008, *Miejsca pamięci w mieście na pograniczu (Pińsk w relacjach autobiograficznych)*, [w:] *Przestrzeń zróżnicowana językowo, kulturowo i społecznie*. Miasto, pod red. M. Święcickiej, Bydgoszcz 2008, s. 293-308.
4. Życzyńska-Ciołek D., 1996, *Naród, język i państwo w wypowiedziach mieszkańców wsi pod Lidą na Białorusi*, „Etnografia Polska”, t. 40, nr 1-2, s. 137-154.

КОНЦЕПТИ МОВЧАННЯ ТА ЗАБУТТЯ В ПОЕЗІЇ ГРИГОРІЯ ЧУБАЯ: ПОСТКОЛОНІАЛЬНИЙ ВИМІР

Анна ЛИГІНА (Київ, Україна)

Григорій Чубай і всі поети українського андеграунду 1960–70-х рр. були спадкоємцями європейської модерної традиції, етично й естетично чужими, підозрілими й ідеологічно ворожими радянській культурі. Монологічний пізнъототалітарний дискурс не терпів світоглядної інакшості, витискаючи поетів у простір безвісті та безмовності. Настанова на замовчування, перекроювання історії та стирання національної пам'яті – наріжний камінь радянської ідеології. Постійне протистояння цій агресії та потреба збереження власної самості вплинули на аксіологію Г. Чубая та образність його поезій – попри загальну нетрибунність українського андеграунду та стратегічну внутрішню еміграцію поетів-львів'ян. Застосовуючи до «П'ятикнижжя» Г. Чубая постколоніальну методологію з елементами міфокритики, ми досліджуємо досвід

вторгнення Чужого-більшовицького в національний простір – досвід, опосередкований мовою і відрефлексований творчою свідомістю поета. Репресивне тоталітарне начало в Чубаєвій поезії кристалізується у двох провідних концептах: мовчання та забуття. Обидва стани є для його ліричних суб'єктів неприродними та вимушеними, виникаючи внаслідок розірваності зв'язків – минулого з майбутнім, людського із сакральним/природним, означуваного з означником. Мовчання та забуття – симптоми руйнування світу, наростання ентропії, вторгнення макабричного Чужого, яке в поезіях Г. Чубая символічно корелює з радянським. Ліричний суб'єкт втрачає доступ до національної пам'яті та зв'язок із родом, не може успадкувати мови роду, а отже, його сили та захисту. Безмовність та забуття в поезіях Г. Чубая пов'язані з десакралізацією людського простору, занепадом магічного мислення та філістерством. Ці стани часто розкриваються в метафорах сну і смерті. Зрештою, відновлення суб'єктності, символічне пробудження та воскресіння потребують вербального акту – запитування, називання імені (символізує зв'язок із родом), проказування молитви чи заклинання (зв'язок із богом і природним світом), поетичного висловлювання (утвердження всеєдності).

I TERREMOTI IN ITALIA COME ESEMPIO DI LUOGO DELLA MEMORIA

Rosangela LIBERTINI (Ružomberok, Slovacchia)

Il termine **luogo della memoria** è stato coniato da Pierre Nora che nella sua opera *Les Lieux de Mémoire* definisce una serie di “luoghi” che possono essere sia geografici che simbolici, monumenti o scorci di paesaggi. Per lui anche le operazioni intellettuali, come ad esempio un colloquio possono essere considerate un «luogo della memoria»

Noi ci interesseremo di un tipo di luogo della memoria molto particolare: i terremoti. Molto spesso eventi come eruzioni vulcaniche o terremoti hanno avuto influenze anche permanenti sulla cultura di un certo popolo, basti pensare a ciò che ha portato con sé a livello culturale l'eruzione del Vesuvio nel 79 d.C, o come abbia avuto un forte rilievo per l'Europa intera il cosiddetto «terremoto di Lisbona» del 1755. Noi ci occuperemo in modo particolare del terremoto avvenuto in Italia, in Abruzzo, nel 1915. Questa catastrofe viene normalmente definita «Il terremoto di Avezzano».

L'evento fisico dolorosissimo ed imprevedibile non ha segnato soltanto in modo indelebile la vita dei singoli che l'hanno vissuto, ma ha generato, soprattutto in alcune zone italiane, un modo di vedere il mondo e di descriverlo che ha avuto riflessi sulla lingua sulla toponimia e sulla letteratura stessa, formando così un luogo della memoria quanto mai resistente ed interessante anche a un secolo di distanza. Infatti a più di un secolo di distanza nella regione abruzzese, anche a causa di altri terremoti, si continua